

Ի. ՍՏԱԼԻՆ

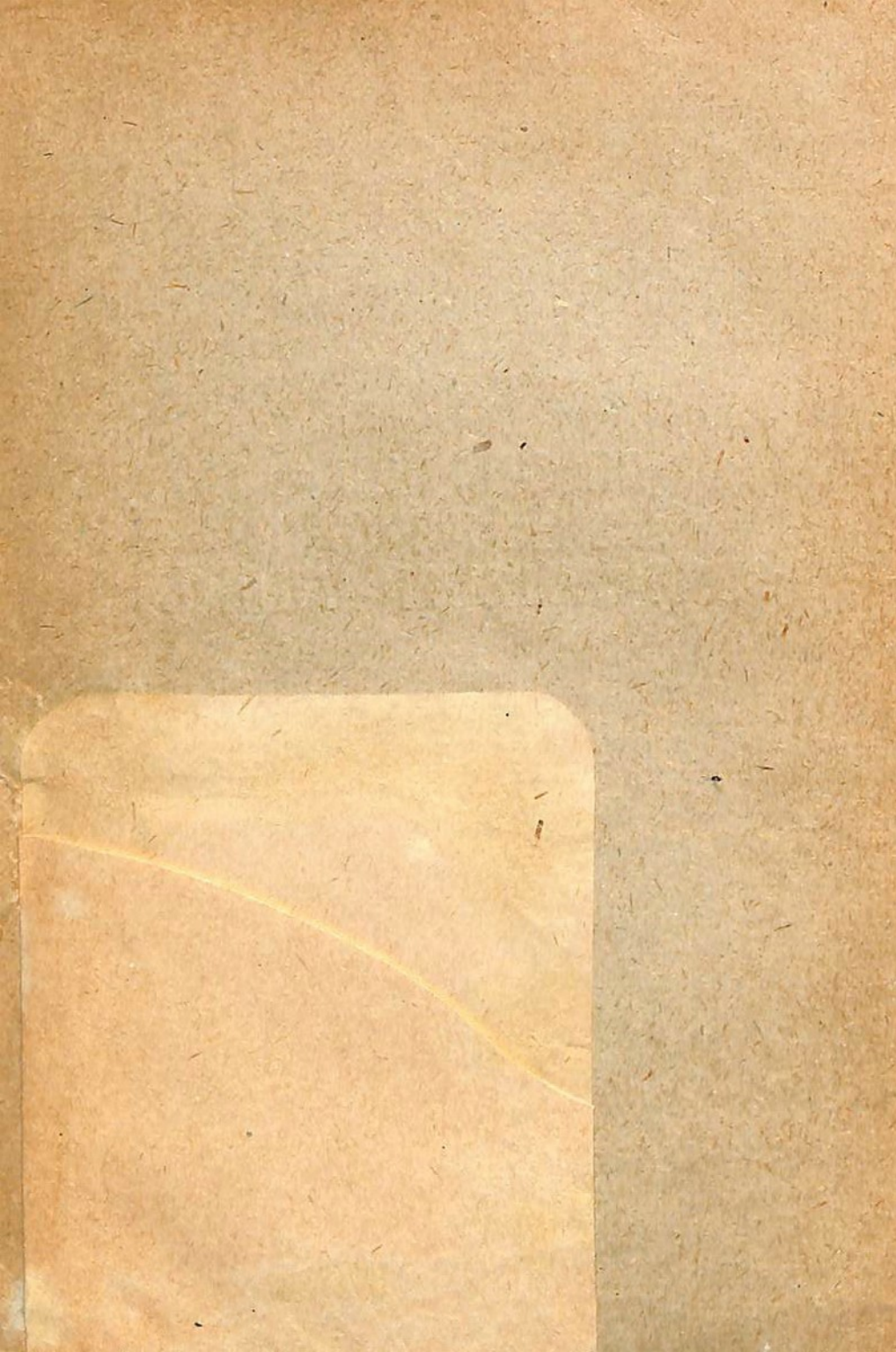
ԲՈԼՇԵՎԻԶՄԻ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՄԻ
ՔԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՄԿ(Բ)Կ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՄԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

ՀԱՅԿՈՒԹՀՐԱՏ • 1987 • ԵՆՐԵՎԱՆ

Պրովետարներ բոլոր յերկիրների, միացե՛ք.

3K74

Ի. ՍՏԱԼԻՆ

ՍՏՈՒԳԱՆԻ Է 1961 թ.

ԲՈԼՇԵՎԻԶՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՄԿ(Բ)Կ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՄԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

(«Правда», 1937 թ. 6 մայիսի)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Բովանդակի պատմության մի քանի հարցերի մասին . . .	52
Համկ(բ)Կ պատմության ուսումնասիրման շուրջը . . .	3
	21

A $\frac{II}{6809}$

И. СТАЛИН
О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ
ИСТОРИИ БОЛЬШЕВИЗМА
—
К ИЗУЧЕНИЮ ИСТОРИИ ВКП(б)
Армпартиздат, Ереван, 1937 г.

ԲՈԼՇԵՎԻԶՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐԻ
ՄԱՍԻՆ

Նամակ „Пролетарская революция“ ժառանգի խմբագրությանը

Հարգելի՛ ընկերներ:

Վճռականորեն բողոքում եմ Սլուցկու «Բուլչեիկները դերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի մասին նրա նախապատերազմյան ճղնաժամի շրջանում» հատկուսակցական ու կիսատրոց-կիստական հոդվածը «Пролетарская революция» ժուռնալում (1930 թ. № 6) վորպես դիսկուսիոն հոդված գետեղելու դեմ:

Սլուցկին պնդում է, թե Լենինը (բուլչեիկները) թերադնահատում էր դերմանական ու ընդհանրապես նախապատերազմյան սոցիալ-դեմոկրատիայի մեջ յեղած ցեմտրիզմի վտանգը, այսինքն՝ թերադնահատում էր քողարկված ոպորտունիզմի վտանգը, ոպորտունիզմի հանդեպ հաշտվողականություն ցուցաբերելու վտանգը: Այլ կերպ ասած՝ ըստ Սլուցկու դուրս է գալիս, վոր Լենինը (բուլչեիկները) անհաշտ պայքար չէր մղում ոպորտունիզմի դեմ, վորովհետև ցեմտրիզմի թերադնահատումն ըստ բանի էյուլթյան հրաժարումն է ոպորտունիզմի դեմ ծավալուն պայքար մղելուց: Այսպիսով դուրս է գալիս, վոր Լենինը պատերազմին նախորդող ժամանակաշրջանում դեռևս իսկական բուլչեիկ չէր, վոր իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակաշրջանում միայն, կամ նույնիսկ այդ պատերազմի վերջերքին Լենինն իսկական բուլչեիկ դարձավ: Այսպես է պատմում իր հոդվածում Սլուցկին: Իսկ դուք, փոխանակ նշավակելու այս նորահայտ «պատմաբանին» վորպես զրպարտչի ու կեղծարարի, դիսկուսիայի յեք բռնվում նրա հետ, նրան տրիրունա յեք տալիս: Չեմ կարող չբողոքել Սլուցկու հոդվածը վորպես դիսկուսիոն հոդված՝ ձեր ժուռնալում գետեղելու դեմ, վորովհետև չի կարելի դիսկուսիայի առարկա դարձնել Լենինի բուլչեիկության հարցը, այն հարցը, թե Լենինն սկզբունքային անհաշտ պայքար մղում եր արդյոք ցեմտրիզմի՝ վորպես ոպորտունիզմի վորոշ տեսակի՝ դեմ, թե պայքար չեր մղում, Լենինն իսկական բուլչեիկ եր, թե այդպիսին չեր:

«Խմբագրութեան կողմից» արած ձեր հայտարարութեան մեջ, վոր Կենտկոմ եւ ուղարկելէ հոկտեմբերի 20-ին, դուք ընդունում եք, վոր խմբագրութեանը սխալ եւ թույլ տալէ՝ ղեկեղելով Սլուցիկու հողվածը վորպէս գիտկուսիոն հողված: Այդ, իհարկե, լավ եւ, չնայած, վոր խմբագրութեանը հայտարարութեանը լույս եւ տեսնում մեծ ուշացումով: Բայց դուք ձեր հայտարարութեան մեջ թույլ եք տալիս նոր սխալ, հայտարարելով, թե «խմբագրութեանը քաղաքականապէս ծայր աստիճանի ակտուալ ու անհրաժեշտ եւ համարում պրոբլեմների այն ամբողջ խմբի հետադա մշակումը «Пролетарская революция»-ի էջերում, վորոնք կապված են բոլշևիկների ու մինչպատերազմյան II Ինտերնացիոնալի փոխհարարութեան հետ»: Այդ նշանակում եւ, վոր դուք մտադիր եք մարդկանց նորից գիտկուսիայի մեջ ներքաշելու այն հարցերի վերաբերմամբ, վորոնք բոլշևիկովի աջ սխումաներն են: Այդ նշանակում եւ, վոր Լենինի բոլշևիկութեան հարցը դուք նորից ուզում եք աքսիոմայից վերածել «հետադա մշակման», կարոտ մի սրտըլմի: Ինչո՞ւ, ի՞նչ հիման վրա: Բոլորին հայտնի չե, վոր լենինիզմը ծնվել, աճել ու ամրացել եւ անողոր պայքարում ամեն յերանգի ոպորտունիզմի դեմ, այդ թվում ցենտրիզմի դեմ՝ Արեմուտքում (Կաուցկի), ցենտրիզմի դեմ՝ մեզանում (Տրոցկի եւ ուրիշները): Այս չեն կարող ժխտել բոլշևիկովի միջնե անգամ ուղղակի թշնամիները: Սա աքսիոմա չե: Իսկ դուք մեզ քաշում եք գեպի հետ, վորձելով աքսիոման դարձնել «հետադա մշակման» յենթակա պրոբլեմ: Ինչո՞ւ: Ի՞նչ հիման վրա: Գուցե բոլշևիկովի պատմութեանն անծանոթ լինելով՝ աւատնաւում: Գուցե ի սեր փտած լիբերալիզմի՞, վորպէս դի Սլուցիկները եւ Տրոցկու աջ աշակերտները չկարողանան տեսել, թե իրենց բերանը փակում են: Բավական աւարոյրնակ լիբերալիզմ, վոր կիրառվում ե ի հաշիվ բոլշևիկովի կենսական շահերի...

Խմբագրութեանը Սլուցիկու հողվածում խեղապէս ի՞նչն եւ գիտկուսիոն քննարկման արժանի համարում:

1) Սլուցիկն պնդում ե, թե Լենինը (բոլշևիկները) գիծ չեր վարում դեպի խղում, դեպի պառակտում գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի ոպորտունիստների հետ, մինչպատերազմյան ժամանակաշրջանի II Ինտերնացիոնալի ոպորտունիստների հետ: Գուք ուզում եք գիտկուսիա մղել Սլուցիկու այս արդյ-

կխտառեալն թեղիւի դեմ: Բայց այստեղ ի՞նչ՝ զխեղութեան բան
կա: Սի՞ր թե պարզ չե, վոր Սլոպկին ուղղակի զբաւարտում ե
լենինին, բաշխիկներին: Զրպարտությունը հարկավոր ե նշա-
վակել, և վոր թե զխեղութեայի առարկա դարձնել:

Ամեն մի բոլշևիկ, յեթե նա իսկապես բոլշևիկ ե, գիտե,
վոր դեռեւս պատերազմից շատ առաջ, մոտավորապես 1903—
1904 թվականներէ, յերբ Ռուսաստանում ձեւավորվեց բոլշևիկ-
ներէ խումբը, և յերբ դերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի
ձախերն առաջին անգամ իրենց գոյութիւնն իմանալ տալին,—
լենինը գիտե եր վարում դեպի խղում, դեպի սրտակտում ուր-
տունխտեան հետ թե՛ մեղանում, ուսաստանյան սոցիալ-դե-
մոկրատիան կուսակցութեան մեջ, թե՛ այնտեղ, II ինտերնա-
ցիոնալում, մասնավորապես դերմանական սոցիալ-դեմոկրա-
տիայի մեջ: Ամեն մի բոլշևիկ գիտե, վոր հենց այս պատճա-
ռով բոլշևիկներն սրղեն այն ժամանակ (1903—1905) II ինտեր-
նացիոնալի ուղորտունխտեան շարքերում «պառակտիչներին»
ու «կազմալուծիչներին» պատվավոր հռչակ վաստակեցին: Բայց
ի՞նչ կարող եր անել Լենինը, ի՞նչ կարող եյին անել բոլշևիկ-
ները, յեթե ձախ սոցիալ-դեմոկրատները II ինտերնացիոնալում
ե, ամենից առաջ, դերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի մեջ,
թույլ ու անզոր մի խումբ եյին, կազմակերպորեն չձեւավորված,
իդեոլոգիապես չկոփած մի խումբ, վորը «խղում», «պառակ-
տում» բառը նույնիսկ վախենում եր արտասանել: Հո չի՞ կարելի
պահանջել, վորպեսդի Լենինը, վորպեսդի բոլշևիկները Ռուսաս-
տանից ձախերի փոխարեն սրտակտում սարքելին արեւմտյան
կուսակցութեաններում: Ել յես չեմ խոսում այն մասին, վոր
կազմակերպական ու իդեոլոգիական թուլութեանը ձախ սոց-
դեմ. բնորոշ գիծն եր վոր միայն մինչպատերազմյան ժամանա-
կաշրջանում: Դա, այդ բացասական գիծը, ինչպես հայտնի յե,
ձախերը պահպանեցին նաեւ հետպատերազմյան ժամանակաշրջա-
նում: Բոլորին հայտնի յե դերմանական ձախ սոց.-դեմ. մասին
որված գնահատականը Լենինի «Յունիուսի բրոշյուրի մասին»¹
հայտնի հոդվածում, վոր գրված ե 1916 թվի հոկտեմբերին,
այսինքն՝ պատերազմի սկզբից տվելի քան յերկու տարի անց,
վորտեղ Լենինը, քննադատելով ձախ սոց.-դեմ. մի ամբողջ

1 Յունիուսը—Ռուս Լուքսեմբուրգն ե, ձախ սոց.-դեմ. լիզերը դերմա-
նական սոցիալ-դեմոկրատիայի մեջ:

շարք լրջագույն քաղաքական սխալները Գեորգիանյանի, խոսում է «բոլոր գերմանական ձախերի քուլուքյան մասին, վարոնց բոլոր կողմերից պատել է կառուցկիական կեղծավորության, պեղանուության, ոպորտունիստների նկատմամբ «ունեցած բարեկամասիրության» նողկալի ցանցը, վորակող նա խոսում է այն մասին, վոր «Յունիստը լիովին չի ազատագրվել գերմանական, մինչև անգամ ձախ սոցիալ-դեմոկրատների, «միջավայրից», վորում վախենում են պառակտումից, վախենում են հեղափոխական լոգունգները լրիվ մինչև վերջն ասելուց»:

II Ինտերնացիոնալի բոլոր խմբավորումներից ուստական բողջելիներն այն ժամանակ միակ խմբավորումն էլին, վորն իր կազմակերպական փորձով ու իդեոլոգիական կոլեկտիվիցյամբ ընդունակ էր ձեռնարկելու վորևէ լուրջ բան՝ ուղղակի խղման, պառակտման խմաստով՝ իրենց ոպորտունիստները հետ իրենց ուստաստանյան սոցիալ-դեմոկրատիայի մեջ: Մյ, յեթե Սլուցկիները փորձ անելին մինչև անգամ վո՛չ թե ապացուցելու, այլ պարզապես յենթադրելու, թե Լենինն ու ուստական բողջելիները չեն ողտադործել իրենց ամբողջ հզորությունը, վորպեսզի կազմակերպեն պառակտումն ոպորտունիստների հետ (Պլեխանով, Մարտով, Դան) ու վոնդեն ցենարիստներին (Տրոցկի ու Ողտտոյան բլոկի այլ կողմնակիցներ), ապա այն ժամանակ կարելի կլիներ վիճել Լենինի բողջելիության մասին, բողջելիները բողջելիզմի մասին: Բայց բանն էլ հենց այն է, վոր Սլուցկիները չեն համարձակվում մինչև անգամ ծպտուն հանել հզուտ ալդալիսի վայրենի յենթադրության: Չեն համարձակվում, վորովհետև գիտեն, վոր ուստական բողջելիների կողմից ամեն յերանդի ոպորտունիստները հետ կապերը խղելու համար վերադաժ (1904—1912 թ. թ.)՝ վճռական քաղաքականության ամենքին հայտնի փաստերն աղաղակում են ալդալիսի յենթադրության դեմ: Չեն համարձակվում, վորովհետև գիտեն, վոր իրենք մյուս րոն ևեթ անարգանքի սյունին կգամվեն:

Բայց ահա մի հարց. ուստական բողջելիները կարո՞ղ էլին արդյոք իրավանացնել պառակտումն իրենց ոպորտունիստների ու ցենտրիստ-հաչավողականների հետ խմբերալիստական պատերազմից շատ առաջ (1904—1912 թ. թ.)՝ դրա հետ մեկտեղ դիժ չվարելով դեպի խղումը, դիժ դեպի պառակտումը II Ինտերնացիոնալի ոպորտունիստների ու ցենտրիստների հետ: Ո՞վ կարող է կասկածել այն մասին, վոր ուստական բողջելիներն ոպոր-

տունխատները ու ցենսորխատները նկատմամբ վարած իրենց քաղաքականութիւնը համարում եյին քաղաքականութեան տիպար Արեւմուտքի ձախերի համար: Ո՞վ կարող է կասկածել այն մասին, վոր ռուսական բոլշևիկներն Արեւմուտքի ձախ սոց.—դեմոկրատներին, մասնավորապէս գերմանական սոցիալ—դեմոկրատիայի ձախերին ամեն վերայ մղում եյին դեպի խղում, դեպի պառակտում իրենց ռադիկալիստները ու ցենսորխատները հետ: Լեւինի ու ռուսական բոլշևիկները մեղքը չէ, յետեւ Արեւմուտքի ձախ սոց.—դեմ. հաստեայցած ղուբս չեկան այն բանի համար, վորպեսզի ռուսական բոլշևիկները հետքերով դնան:

2) Սլուցկին կշտամբում է Լենինին ու բոլշևիկներին, վոր նրանք գերմանական սոց.—դեմ. մեջ յեղած ձախերին չէյին ուղղւում վճռաբար ու անդառնալի վերադիմ, վոր նրանք վերջիններին պաշտպանում եյին լուրջ վերապահումներով միայն, վոր Փրակցիոն նկատառումները նրանց խանդարում եյին մինչև վերջն աջակցելու ձախերին: Դուք ուղում եք դիսկուսիա մղել այս շատխատնական ու տեղովը վեղծ կշտամբանքի դեմ: Բայց այստեղ իսկապէս ի՞նչ դիսկուսիոն բան կա: Մի՞թե պարզ չէ, վոր Սլուցկին այստեղ մանելլում է և Լենինի ու բոլշևիկները դեմ ուղղված կեղծ կշտամբանքով աշխատում է քողարկել Գերմանիայի ձախերի դերքի իսկական բացերը: Մի՞թե պարզ չէ, վոր բոլշևիկները չէյին վարող աջակցել ձախերին Գերմանիայում, վորոնք հենց մի գլուխ տատանում եյին բոլշևիզմի ու մենշևիզմի միջև՝ առանց լուրջ վերապահումների, առանց նրանց սխալները լուրջ քննադատութեան, չղավաճանելով բանվոր դասակարգին ու նրա հեղափոխութեանը: Խորեքայական մանյովիները հարկավոր է նշմակել, և վոչ թե դիսկուսիայի առարկա դարձնել:

Այո՛, բոլշևիկներն աջակցում եյին ձախ սոց.—դեմ. Գերմանիայում միայն վորոշ լուրջ վերապահումներով՝ քննադատելով նրանց յիսամենշևիկյան սխալները: Բայց սրա համար հարկավոր է նրանց վողջունել և վոչ թե կշտամբել:

Կա՞ն մարդիկ, վորոնք կասկածում են սրանում:

Դիմենք պատմութեան ամենից ամէլի հայտնի վաստերին:

ա) 1903 թվին լուրջ տարածանութեանը դրսևորվեցին Ռուսաստանի բոլշևիկները ու մենշևիկները միջև կուսակցութեան անդամութեան հարցի առթիւ: Կուսակցութեան անդամութեան մասին իրենց ձեակերպումով բոլշևիկներն ուղում

էյին կազմակերպական սանձ ստեղծել վոչ-պրոլետարական տարրերի՝ կուսակցութեան ներքը հորդելու դեմ: Այդպիսի հորդման վտանգն այն ժամանակ ավելի քան ունալ եր՝ ուսասիական հեղափոխութեան բուրժուա-դեմոկրատական բնույթի չնորհիւ: Ռուսական մենչևիկները հակառակ դիրք էյին պաշտպանում, վորը կուսակցութեան դռները լայնորեն բաց եր անում վոչ-պրոլետարական տարրերի առջև: Քանի վոր ուսասիական հեղափոխութեան հարցերը կարևոր նշանակութիւն ունէյին համաշխարհային հեղափոխական շարժման համար, արեւմտա-յեւրոպական սոցիալ-դեմոկրատները միջամտել դործին: Միջամտեցին նաև Գերմանիայի ձախ սոցիալ-դեմոկրատները՝ Պարլուան ու Ռոզա Լուքսեմբուրգը, ձախերի այն ժամանակվա լիդերները: Յեւ ի՞նչ: Նրանք յերկուսն ել բոլշևիկներին դեմ արտահայտվեցին: Ընդամին բոլշևիկները հասցեյին մեղադրանք չարտվեց, թե նրանք ուլտրապենտրալիստական ու բլանկիստական տենդենցներ ունեն: Հետագայում մենչևիկները վորդեգրեցին այդ դռհիկ ու քաղքենիական եպիտոմներն ու տարածեցին ամբողջ աշխարհով մեկ:

✓բ) 1905 թիւն բոլշևիկները ու մենչևիկները միջև Ռուսաստանում տարածաշրջութիւններ ծախսվեցին ուսասիական հեղափոխութեան բնույթի շուրջը: Բոլշևիկները պաշտպանում էյին բան-վոր դասակարգի դաշինքի դադարաւրը դշուղացիութեան հետ՝ պրոլետարիատի հեղեմոնիայի պայմանով: Բոլշևիկները պնդում էյին, վոր դործը հարկաւոր ե տանել դեպի պրոլետարիատի ու դշուղացիութեան հեղափոխական-դեմոկրատական ղեկաւորութեան այն հաշիւով, վորպեսպի բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխութիւնից անհապաղ անցում կատարվի դեպի սոցիալիստական հեղափոխութիւնը՝ ապահովելով աջակցութիւնը դշուղի չքավորութեան կողմից: Մենչևիկները Ռուսաստանում մեթծում էյին բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխութեան մեջ պրոլետարիատի հեղեմոնիայի դադարաւրը, լիբերալ բուրժուադիայի հետ համաձայնութիւն ունենալու քաղաքականութիւնը նրանք դերադասեցին բանվոր դասակարգի՝ դշուղացիութեան հետ դաշինք ունենալու քաղաքականութիւնից, իսկ պրոլետարիատի ու դշուղացիութեան հեղափոխական - դեմոկրատական ղեկաւորութեան հայտարարեցին հետադիմական բլանկիստական սխեմա, վորը հակասում ե բուրժուական հեղափոխութեան զարգացմանը: Ի՞նչպիսի մերարբիւցին այս վեճերին դերմանական սոցիալ-դեմոկրատիայի ձախերը՝ Պարլուան ու Ռոզա Լուքսեմբուրգը: Նրանք

հնարեցին Կերմանենտ հեղափոխության ուսուցիչական ու միտա-
մենչելիկյան սխեման (հեղափոխության մարքսյան սխեմայի այ-
լանդակ պատկերումը), Վորն ամբողջովին տողորմած եր բանլոր
դասակարգի ու դյուդացիության դաշինքի քաղաքականության
մենչելիկյան ժխտումով, և այն հակադրեցին պրոլետարիատի ու
դյուդացիության հեղափոխական-դեմոկրատական դիկտատուրա-
յի բոլշևիկյան սխեմային: Հետագայում Տրոցկին (մասամբ ել
Մարտովը) վորդեգրեց Կերմանենտ հեղափոխության այս կիսա-
մենչելիկյան սխեման ու լենինիզմի դեմ պայքարելու գործիք
դարձրեց:

դ) Պատերազմին նախորդած ժամանակաշրջանում II ինտեր-
նացիոնալի կուսակցություններում հրապարակ յեկաւ, վորպէս
ամենաակտուալ հարցերից մեկը, ազգային-դադութային հարցը,
ճշւլած ազգերի ու դադութների հարցը, ճշւլած ազգերի ու դա-
դութների ազատագրման հարցը, իմպերիալիզմի դեմ պայքա-
րելու ուղիները հարցը, իմպերիալիզմի տապալման ուղիները
հարցը: Պրոլետարական հեղափոխությունը ծալալելու և իմպե-
րիալիզմը շրջապատելու շահերի տեսակետից՝ բոլշևիկներն ա-
ռաջարկեցին ճշւլած ազգերի ու դադութների ազատագրական
շարժման ազգերի ինքնորոշման բազայի վրա աջակցելու քաղա-
քականություն ու դարգացրին առաջավոր յերկիրների պրոլետա-
րական հեղափոխության և դադութների ու ճշւլած յերկիրների
ժողովուրդների հեղափոխական-ազատագրական շարժման միջև
միասնական ճակատ ստեղծելու սխեման: Բոլոր յերկիրների ու
պորտունիստները, բոլոր յերկիրների սոցիալ-շովինիստներն ու
սոցիալ-իմպերիալիստները չհապաղեցին այս կապակցությամբ
դինվելու բոլշևիկների դեմ: Բոլշևիկներին հալածում եյին ինչ-
պէս կատաղած շները: Այդ ժամանակ ի՞նչ դիրք բռնեցին ձախ
սոց.-դեմ. Սերմուռքում: Նրանք դարգացրին իմպերիալիզմի կի-
սամենչելիկյան թերրիան, մերժեցին ազգերի ինքնորոշման սկզբ-
բունքը նրա մարքսիստական բմբռնամբ (ընդհուպ մինչև անշա-
տումն ու ինքնորոշն պետություններ կադմելը), բացարկեցին
(ОТВОЛИ) դադութների ու ճշւլած յերկիրների ազատագրական
շարժման լուրջ հեղափոխական նշանակության վերաբերյալ թե-
ղիսը, բացարկեցին պրոլետարական հեղափոխության ու ազգա-
յին-ազատագրական շարժման միջև միասնական ճակատ ունենա-
լու հնարավորության վերաբերյալ լուրջ և այդ ամբողջ կիսա-
մենչելիկյան շփոթը, վոր ազգային-դադութային հարցի կատա-

ըյալ թերազնահատությունն ե, հակադերեցին բոլջևիկները մարք-սխտական սխեմային: Հայտնի յե, վոր հետո Տրոցկին վորդե-դրեց այդ կիսամենջևիկյան շփոթը և այն ողորդողը՝ վորպես պայքարի դործվք լենինիզմի դեմ:

Սրանք են ձախ սոց. — դեմ. բոլորին հայտնի սխալները Գեր-մանիայում:

Ել յեա չեմ խոսում դերմանական ձախերի մյուս սխալների մասին, վոր քննադատվել են Լենինի համապատասխան հոգված-ներում:

Չեմ խոսում նույնպես այն սխալների մասին, վոր նրանք թույլ են ափել բոլջևիկները՝ Հոկտեմբերյան հեղափոխության ժամանակաշրջանի քաղաքականությունը դնահատելիս:

Ինչի՞ մասին են խոսում դերմանական ձախերի այս սխալ-ները, վորոնք առնված են մինչպատերազմյան ժամանակաշրջանի պատմությունից, յեթե վոչ այն մասին, վոր ձախ սոց. — դեմ., չնայած իրենց ձախությանը, դեռ չեն ադատադրվել մենջևիկյան բազաժից:

Իհարկե, ձախերը Գերմանիայում ունեյին վոչ միայն լուրջ սխալներ: Նրանք իրենց անցյալում ունեն հեղափոխական խոչոր ու լուրջ դործեր և: Յես նկատի ունեմ նրանց մատուցած մի ամբողջ շարք ծառայություններն ու նրանց մի ամբողջ շարք հեղափոխական յեկույթները ներքին քաղաքականության ու մասնավորապես ընտրական պայքարի հարցերի առթիվ, պառլամենտական ու արտապառլամենտական պայքարի, ընդ-հանուր դործադուլի, պատերազմի, Ռուսաստանի 1905 թ. հեղափոխության և այլ հարցերի առթիվ: Բոլջևիկներն ել հենց այս պատճառով եյին նրանց հետ վորպես ձախերի հետ հաշվի նստում ու աջակցում եյին նրանց, առաջ եյին մղում նրանց: Բայց սա չի վոչնչացնում ու չի կարող վոչնչացնել այն փաստը, վոր ձախ սոց. — դեմ. Գերմանիայում դրա հետ մեկտեղ իրենց անցյալում ունեյին մի ամբողջ շարք ամենալուրջ քաղաքական ու թերրիական սխալներ, վոր նրանք դեռ չեյին ադատվել մեն-ջևիկյան բեռից ու այդ պատճառով կարիք ունեյին բոլջևիկների կողմից ամենալուրջ քննադատության:

Այժմ ինքներդ դատեցեք, արդյոք Լենինն ու բոլջևիկները կարո՞ղ եյին աջակցել Արեմուտքի ձախ սոց. — դեմ. առանց լուրջ վերապահումների, առանց նրանց սխալների լուրջ քննադատու-թյան՝ չդավաճանելով բանիւր դասակարգի շահերին, չդավաճա-

ներով հեղափոխութեան շահերին, չդադարեցանք միայն Կոմունիզմին:

Պարզ չե՞ արդե՞ր, վոր Սլուցիկն, Կշտամբելով Լենինին ու բոլշևիկներին այն բանի համար, ինչի առթիւ նա պետք է վոր վողջուններ նրանց, յետեւ ինքը բոլշևիկ լինէր, — մերկացնում է իրեն մինչև վերջը՝ վորպէս կիսամենչևիկի, վորպէս դիմակավորված տրոցիկիստի:

Սլուցիկն յենթադրութեան է անում, թէ Լենինն ու բոլշևիկներն Արեւմուտքի ձախերի մասին իրենց տված գնահատականում յենում եյին իրենց Փրակցիոն նկատառումներից, թէ, ասել է, ուսական բոլշևիկները միջադպիսին հեղափոխութեան մեծ գործը զոհարելու եյին իրենց Փրակցիայի շահերին: Հազիւ թէ հարկ վա ապացուցելու, վոր այդպիսի յենթադրութեանից ավելի գոհնիկ ու նողկալի վոչինչ չի կարող լինել: Ավելի գոհնիկ վոչինչ չի կարող լինել, վորովհետև մինչև անգամ մենչևիկներին թվին պատկանող մերկապարանոց գոհնկարաններն սկսում են հասկանալ, վոր ուսական հեղափոխութեանը ուսաների մասնավոր գործը չէ, վոր նա, ընդհակառակը, ամբողջ աշխարհի բանավոր դասակարգի գործն է, համաշխարհային պրոլետարական հեղափոխութեան գործը: Ավելի նողկալի վոչինչ չի կարող լինել, վորովհետև մինչև անգամ II Ինտերնացիոնալին պատկանող պրոֆեսսորալ զբաղաւորիչներն սկսում են հասկանալ, վոր բոլշևիկներին հետևողական ու մինչև վերջը հեղափոխական ինտերնացիոնալիզմը պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի տիպար է բոլոր յերկիրներին բանվորների համար:

Այո՛, ուսական բոլշևիկներն առաջին պլանն եյին քաշում ուսական հեղափոխութեան արմատական հարցերն, ինչպիսիք են՝ կուսակցութեան, գեպի բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխութեանը մարքսիստների ունենալիք վերաբերմունքի, բանվոր դասակարգի ու գյուղացիութեան դաշինքի, պրոլետարիատի հեղեմոնիայի, պատկամնետական ու արտապառլամենտական պայքարի, ընդհանուր գործադուլի, բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխութեան՝ սոցիալիստականի վերաճելու, պրոլետարիատի գիկտատուրայի, իմպերիալիզմի, ազգերի ինքնորոշման, ճնշված ազգերի ու գաղութների ազատագրական շարժման, այդ շարժմանն աջակցելու քաղաքականութեան հարցերը և այլն: Նրանք առաջ եյին քաշում այս հարցերը վորպէս փորձաքար, վորի վրա ստուգում եյին ձախ սոցիալ-դեմոկրատների հեղափոխական տո-

կումուլթյունն Արևմուտքում: Արդյոք նրանք այդ բանն անելու իրավունք ունեյին: Այո՛, ունեյին: Վո՛չ միայն ունեյին, այլև պարտավոր էին այդ ձևով վարվել: Նրանք պարտավոր էին այդ ձևով վարվել, վորովհետև այդ բոլոր հարցերը միաժամանակ համաշխարհային հեղափոխության արմատական հարցերն էին, վորի խնդիրներին բողջեցնելը յենթարկում էին իրենց քաղաքականությունը, իրենց տակտիկան: Նրանք պարտավոր էին այդ ձևով վարվել, վորովհետև միայն այդպիսի հարցերով կարելի չէր ինչպես հարկն է ստուգել II Ինտերնացիոնալի այս կամ այն խմբավորման հեղափոխականությունը: Հարց է ծագում: Ել վո՞րն է այստեղ ուսանական բողջեցնելի «Փրակցիոնականությունը» և ի՞նչ դործ ունեն այստեղ «Փրակցիոն» նկատու ուսմանը:

Լենինը դեռևս 1902 թվին իր «Ի՞նչ անել» բրոշյուրում գրում էր, վոր «պատմությունը մեր առաջ այժմ դրել է մի մերձավորագույն խնդիր, վոր ամեն մի յերկրի պրոլետարիատի բոլոր մեք ճաւոքագույն խնդիրներից ամենից ավելի հեղափոխականն է», վոր՝ «այդ խնդրի իրականացումը,—վո՛չ միայն յեվրոպական, այլև ասիական ռեակցիայի ամենահզոր պատվարի քանդումը,—ուսանական պրոլետարիատին կդարձներ միջազգային հեղափոխական պրոլետարիատի ավանգարդը»: «Ի՞նչ անել» բրոշյուրի լույս տեսնելու ժամանակից անցել է 30 տարի: Վոչ վոք չի համարձակվի ժխտել, վոր անցքերն այդ ժամանակաշրջանում փայլուն կերպով հաստատեցին Լենինի խոսքերը: Բայց արդյոք սրանից չի՞ հետևում, վոր ուսանական հեղափոխությունը յեղել է (և մնում է) համաշխարհային հեղափոխության հանդուցակետը, վոր ուսանական հեղափոխության արմատական հարցերը միաժամանակ հանդիսանում էին (և այժմ էլ հանդիսանում են) համաշխարհային հեղափոխության արմատական հարցերը:

Պարզ չե՞ արդյոք, վոր միմիայն այսպիսի արմատական հարցերով կարելի չէր իսկապես ստուգել ձախ ս.—դ. հեղափոխականությունն Արևմուտքում:

Պարզ չե՞ արդյոք, վոր այն մարդիկ, վորոնք այս հարցերը քննության են առնում վորպես «Փրակցիոն» հարցեր,—մերկացնում են իրենց մինչև վերջը վորպես գոհակարաններ ու վերաբերվածներ:

3) Ալուցիկն պնդում է, թե դեռ չեն դոնվել բավարար քա-

Նաեկով պաշտոնական վավերագրեր, վորոնք վկայելիս լինելին Լենինի (բոլշևիկներին) վճռական ու անհաշտ պայքարի մասին ցենտրիզմի դեմ: Նա այս բյուրոկրատական թեզիսը դործ և ածում վորպես անփառելի փաստարկ հոգևոր այն դերույթի, թե Լենինը (բոլշևիկները), հետևաբար, թերադնահատում եր Ս ինտերնացիոնալում յեղած ցենտրիզմի վտանգը: Դուք հանձն եք առնում դիսկուսիա մղել այս ցնդարանության դեմ, այս ժուլիկական պատրվակադործության (крючкотворство) դեմ: Բայց իսկապես ի՞նչ դիսկուսիոն բան կա այստեղ: Մի՞թե այնպես ել պարզ չե, վոր Սլուցիկին վավերագրերի վերաբերյալ դրույցներով ջանում և քողարկել իր աշպես կոչված՝ զլրբավորման վողորմելիությունն ու կեղծիքը:

Սլուցիկին դոյություն ունեցող կուսակցական վավերագրերը բավական չի համարում: Ինչո՞ւ, ի՞նչ հիման վրա: Մի՞թե Ս ինտերնացիոնալի դժով, ինչպես նաև ուսաստանյան սոցիալ-դեմոկրատիայի ներկուսակցական պայքարի դժով յեղած բոլորին հայտնի վավերագրերը բավական չեն, վորպեսզի ամենայն պարզությամբ ցուցադրվի Լենինի ու բոլշևիկներին հեղափոխական անհաշտությունն ու պորտուենիստների ու ցենտրիստների դեմ մղած նրանց պայքարում: Սլուցիկին առհասարակ ծանոթ և արդյոք այդ վավերագրերին: Ել ի՞նչ փաստաթղթեր են հարկավոր նրան:

Յենթադրենք, թե զսոնվեն, բացի արդեն հայտնի վավերագրերից, մի կույտ այլ վավերագրեր, ասենք, բոլշևիկների բանաձևեր, վորոնք մի ավելորդ անգամ խոսում են ցենտրիզմի վոչընչացման անհրաժեշտության մասին: Արդյո՞ք այս նշանակում և, վոր միմիայն թղթե վավերագրերի առկայությունը բավական և, վորպեսզի ցուցադրենք բոլշևիկների իսկական հեղափոխականությունն ու իսկական անհաշտությունը ցենտրիզմի նկատմամբ: Ել ո՞վ, բացի անհուսալի բյուրոկրատներից, կարող և փտահել միմիայն թղթե վավերագրերին: Ել ո՞վ, բացի արևիվային առնետներից, չի հասկանում, վոր կուսակցություններին ու լիդերներին հարկավոր և ստույգ ամենից առաջ իրենց գործերով, և վոչ թե միայն իրենց զեկլարացիաներով: Պատմությունը քիչ սոցիալիստներ չի ճանաչում, վորոնք պատրաստակամությամբ ստորագրում ելին ուղածդ հեղափոխական բանաձևերը, վորպեսզի խուսադրվեն (отписаться) ճանձրացող քննադատներից: Բայց այդ դեռ չի նշանակում, թե նրանք այդ բանաձևերը կիրառում ելին կյանքում: Ապա՝ պատմություն

ներ քիչ սոցիալիստներ չի ճանաչում, վորոնք փրփուրը բերաններին սրահանջում եյին այլ յերկիրներէ բանվորական կուսակցություններէջ հեղափոխական ամենաթունդ գործողություններ։ Բայց այդ դեռ չի նշանակում, թե նրանք իրենց սեփական կուսակցության մեջ կամ իրենց սեփական յերկրում փաս չեյին աւնում՝ իրենց ոսկորտունիստներէ հանդեպ, իրենց բուրժուալիայի հանդեպ։ Արդե՞ր Լենինն ա՞յդ պատճառով չե՞ր սովորեցնում մեզ հեղափոխական կուսակցությունները, հոսանքները, լիդերներին ստուգել վո՞չ թե նրանց դեկլարացիաներով ու բանաձեւերով, այլ նրանց գործերով։

Պարզ չե՞ արդե՞ր, վոր յեթե Սլուցկին խկապես ցանկանում եր ստուգել Լենինի ու բոլշեւիկներէ անհաշտությունը դեպի ցենտրիզմն ունեցած նրանց վերաբերմունքի մեջ, նա իր հոգվածի հիմք պետք ե դարձներ վո՞չ թե առանձին վալերադերն ու յերկու-յերեք անձնական նամակներ, այլ բոլշեւիկներէ ստուգումը նրանց գործերով, նրանց պատմությամբ, նրանց գործողություններով։ Մի՞թե մեղանում, ուսաստանյան սոցիալ-դեմոկրատիայի մեջ, չկային ոսկորտունիստներ, ցենտրիստներ։ Մի՞թե բոլշեւիկները վճռական ու անհաշտ պայքար չեյին մղում բոլոր այդ հոսանքներէ դեմ։ Մի՞թե այդ հոսանքները թե՛ դադարապետ, թե՛ կազմակերպութեն կապված չեյին Արեւմուտքի ոսկորտունիստներէ ու ցենտրիստներէ հետ։ Մի՞թե բոլշեւիկները ջարդուիչուր չարին ոսկորտունիստներին ու ցենտրիստներին այնպես, ինչպես նրանց ջարդուիչուր չե՞ր արել աշխարհիս վոչ մի ճախ խումբ։ Ի՞նչպես կարելի յե այս ամենից հետո ասել, թե Լենինն ու բոլշեւիկները թերազնահատում եյին ցենտրիզմի վտանգը։ Ինչո՞ւ Սլուցկին արհամարհեց այս փաստերը, վորոնք վճռողական նշանակություն ունեն բոլշեւիկներէ բնութագրման համար։ Ինչո՞ւ նա Լենինին ու բոլշեւիկներն նրանց գործերով, նրանց գործողություններով ստուգելու ամենից ամենի հուսալի մեթոդը չօգտագործեց։ Ինչո՞ւ նա դերադասեց պատահաբար հալաքած թղթերը վորփրելու ամենի պակաս հուսալի մեթոդը։

Վորովհետեւ բոլշեւիկներին նրանց գործերով ստուգելու ալեւի հուսալի մեթոդին դիմելը մի ակնթարթում գլխիվայր շոտ կտար Սլուցկու ամբողջ դիրքավորումը։

Վորովհետեւ բոլշեւիկներին իրենց գործերով ստուգելը ցույց կտար, վոր բոլշեւիկներն աշխարհումս միակ հեղափոխական կադ-մակերպությունն են, վորը մինչև վերջը ջարդուիչուր արեց

ռպորտունիստներին ու ցենսորիստներին և նրանց դուրս վճարելու
կուսակցությունից:

Վորովհետև բոլշևիկները իսկական դործերին ու իսկական
սպառնալիքները դիմելը ցույց կտար, վոր Սլուցկու ռուսացի-
ները—սրբոցկիստները—այն գլխավոր ու հիմնական խումբն է-
ին, վորը Ռուսաստանում ցենսորիզմ եր արմատալորում և դրա
համար հանձին Ոգոստոսյան բռնկի հատուկ կազմակերպություն
եր ստեղծել՝ վորպես ցենսորիզմի ոջախ:

Վորովհետև բոլշևիկներին նրանց դործերով տոռազելը վերջ-
նականապես կմերկացներ Սլուցկուն վորպես մեր (կուսակցու-
թյան սպառնալիքները խարդախողի, վորը վործում է մինչպատե-
րադյան ժամանակաշրջանի տրոցկիզմի ցենսորիզմը քողարկել
լենինի ու բոլշևիկները դեմ ուղղված զրպարտական մեղադրանք-
ներով, թե իբր նրանք թերադնահատել են ցենսորիզմի վտանգը:

Ահա թե ինչպես է, ընկեր խմբագիրներ, Սլուցկու և նրա
հոգիքով բանը:

Դուք տեսնում եք, վոր խմբագրությունդ սխալ է դործել՝
դիվիդուսիա թույլատրելով մեր կուսակցության սպառնալիքները
խարդախողի հետ:

Ի՞նչը կարող եր խմբագրությանդ մղել դեպի այդ սխալ
ուղին: Յես կարծում եմ, վոր նրան դեպի այդ ուղին մղել է
նեխած լիբերալիզմը, վորն այժմ վորոշ չափով տարածված է
բոլշևիկներին մի մասի մեջ: Բոլշևիկներից վրամանք կարծում
են, թե տրոցկիզմը կոմունիզմի մի ֆրակցիան է, ճիշտ է, սխալ-
վող, քիչ հիմարություններ չանող, յերբեմն մինչև իսկ հակա-
խորհրդային, բայց և այնպես կոմունիզմի ֆրակցիան: Այստե-
ղից՝ վորոշ լիբերալիզմ տրոցկիստների ու տրոցկիստորեն մտա-
ծող մտղկանց նկատմամբ: Հաղիվ թե հարկ մի սպացուցելու,
վոր նման հայացքը տրոցկիզմի նկատմամբ՝ խորապես սխալ ու
միասակար է: Իրոք տրոցկիզմն արդեն վաղուց դադարել և կո-
մունիզմի ֆրակցիան լինելուց: Իրոք տրոցկիզմն առաջավոր ջո-
կատն է հակահեղափոխական բուրժուազիայի, վորը պայքար է
մղում կոմունիզմի դեմ, խորհրդային իշխանության դեմ, ԽՍՀ
Միությունում սոցիալիզմ կառուցելու դեմ:

Հակահեղափոխական բուրժուազիային ո՞վ տվեց բոլշևիզմի
դեմ ուղղված այնպիսի մի հոգևոր գենը, ինչպես այն թեղիքը,
թե սոցիալիզմի կառուցումը մեր յերկրում անհնարին է, ինչ-

պես այն թեղիաւ, թե բողջեիկներէ վերասերումն անխուսափելի
յեւ եւ այլն: Այդ զենքը նրան տրոցկիղմը տվեց: Չի կարելի պա-
ռահականութիւն համարել այն փաստը, Վոր բոլոր հակախոր-
հըրդային խմբավորումները ԽՍՀՄ-ում, խորհրդային իշխանու-
թյան դեմ պայքարելու անխուսափելիութիւնը հիմնավորելու
վերաբերյալ իրենց փորձերում վկայակոչում եյին տրոցկիղմի
հայտնի թեղիաց մեր յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու անհնարի-
նության մասին, խորհրդային իշխանության վերասերման ան-
խուսափելիության մասին, կապիտալիզմին վերադառնալու հա-
վանականության մասին:

Հակահեղափոխական բուրժուազիային ԽՍՀՄ-ում ո՞վ տվեց
տակտիկական զենք՝ խորհրդային իշխանության դեմ ուղղված
քաղաքացիական յեղուցթներէ փորձերի ձևով: Այդ զենքը նրան տվին
տրոցկիստները, Վորոնք փորձում եյին հակախորհրդային ցույ-
ցեր սարքել Մոսկվայում ու Լենինգրադում 1927 թվի նոյեմբե-
րի 7-ին: Սա փաստ եւ, Վոր տրոցկիստներէ հակախորհրդային
յեղուցթները բարձրացրին բուրժուազիայի Վորդին ու սանձալու-
ծեցին բուրժուական մասնաղետներէ վնասարար աշխատանքը:

Հակահեղափոխական բուրժուազիային ո՞վ տվեց կազմա-
վերպական զենք՝ ընդհատակյա հակախորհրդային կազմակեր-
պութիւններ ստեղծելու փորձերի ձևով: Այդ զենքը նրան տվին
տրոցկիստները, Վորոնք իրենց սեփական հակաբողջեիկյան ան-
յեղալ խումբն եյին կազմակերպել: Սա փաստ եւ, Վոր տրոց-
կիստներէ ընդհատակյա հակախորհրդային աշխատանքը հեշտա-
ցրեց հակախորհրդային խմբավորումներէ կազմակերպական
ձևավորումը ԽՍՀՄ-ում:

Տրոցկիղմը հակահեղափոխական բուրժուազիայի առաջավոր
շոկաւն եւ:

Ահա թե ինչու լիբերալիզմը տրոցկիղմի նկատմամբ, թեկուզ
եւ ջանքալալած ու դիմակալութիւն տրոցկիղմի, քալլապոզու-
թիւն եւ, Վորը սահմանակցվում ե հանցաղործության հետ, բան-
Վոր դատակարգին դալանանելու հետ:

Ահա թե ինչու Վորոչ «գրականաղետների» ու «պատմաղետ-
ների» փորձերը՝ մաքսանենդորեն մեր գրականության մեջ ներ-
քաշելու դիմակալութիւն տրոցկիստական հնոտին՝ պիտք ե բոլ-
ջեիկներէ կողմից մշտական հակահարվածի հանդիպին:

Ահա թե ինչու չի կարելի տրոցկիստական մաքսանենդներէ
հետ գրական դիպուսիւթ թուլաւորել:

Ինձ թվում է, վոր տրոցկիստական մաքսանենդների կարգին պատկանող «սլատմադետներն» ու «գրականագետները» ջանում են իրենց մաքսանենդ աշխատանքն անցկացնել առայժմ յերկու գծով:

Նախ՝ նրանք աշխատում են ապացուցել, թե Լենինը պատերազմին նախորդած ժամանակաշրջանում թերազնահատում էր ցենսորիզմի վտանգները, ընդամեն՝ անխորձ ընթերցողին ե թողնելով կուսհեղ, վոր, հետևաբար, Լենինն այն ժամանակ դեռևս իսկական հեղափոխական չէր, թե նա այդպիսին դարձավ լոկ պատերազմից հետո, այն բանից հետո, յերբ Տրոցկու ողնությամբ «վերադինից»: Այս տեսակի մաքսանենդների տիպիկական ներկայացուցիչ կարելի յե համարել Սլուցկուն: Մենք վերևում տեսանք, վոր Սլուցկին և ընկերությունը չարժեն, վոր նրանցով յերկար դադարենք:

Յերկրորդ՝ նրանք աշխատում են ապացուցել, թե պատերազմին նախորդած ժամանակաշրջանում Լենինը չէր հասկանում բուրժուական-դեմոկրատական հեղափոխության սոցիալիստական չհեղափոխության վերաճելու անհրաժեշտությունը, ընդամեն, անխորձ ընթերցողին ե թողնելով կուսհեղ, վոր, հետևաբար, Լենինն այն ժամանակ դեռևս իսկական բուրժուական չէր, վոր այդպիսի վերաման անհրաժեշտությունը նա հասկացավ միայն պատերազմից հետո, այն բանից հետո, յերբ նա Տրոցկու ողնությամբ «վերադինից»: Այս տեսակի մաքսանենդների տիպիկական ներկայացուցիչ կարելի յե համարել «Համկ(բ)Կ պատմության դասընթաց»-ի հեղինակ Վոլոսեվիչին: Ծիշտ է, Լենինը դեռևս 1905 թվին գրում էր, վոր՝ «դեմոկրատական հեղափոխությանից մենք իսկույն ևեք կսկսեմք անցնել, և հենց մեր ուժի համեմատ, գիտակից ու կազմակերպված պրոլետարիատի ուժի համեմատ, կսկսեմք անցնել սոցիալիստական հեղափոխության», վոր՝ «մենք կողմակից ենք անընդհատ հեղափոխության», վոր՝ «մենք կանգ չենք առնի կիսամաքին»: Ծիշտ է, կարելի յեր նման կարգի բաղմարադում փաստեր ու վաղերադրեր գտնել Լենինի յերկերում: Բայց Վոլոսեվիչիններն ի՞նչ գործունեն Լենինի կյանքից ու գործունեյությունից առնված փաստերի հետ: Վոլոսեվիչները գրում են, վորպեսզի, բուրժուական գույնով ներկվելով՝ իրենց հակալենինյան կոտորաբանող ներքաշեն, ստեն բուրժուականների հասցեյին ու խաղախեն բուրժուական կուսակցության պատմությունը:

Դուք տեսնում եք, վոր Վոլոսեվիչներն արժեն Սլուցկինե-
րին :

Սրանք են տրոցկիստական մաքսանենդերի «ուղիներն ու ու-
ղեբաժանները» :

Ինքներդ հասկանում եք, վոր խմբադրությանդ գործը չե-
հեշտացնել նման «սլատմադետների» մաքսանենդային գործունե-
յությունը՝ դիսկուսիոն տրիրոնա տրամադրելով նրանց :

Խմբադրությանդ խնդիրն, ըստիս, այն է, վոր բոլշևիզմի
սլատմության հարցերը հասցնեք սլատչաճ բարձրության, մեր
կուսակցության սլատմությունն ուսումնասիրելու գործը դնեք
գլխավոր, բոլշևիկյան ուղիների վրա և ուշադրությունը սրեք
մեր կուսակցության սլատմության տրոցկիստական ու ամեն տե-
սակի ալ խարդախիչներին դեմ՝ սխտեմատիկաբար պոկելով
նրանց դիմակները :

Սա առավել ևս անհրաժեշտ է, քանի վոր մինչև իսկ մեր
միջանի սլատմադետները, — յես խոսում եմ անչափերտ սլատմա-
դետներին մասին, մեր կուսակցության բոլշևիկյան սլատմադետ-
ներին մասին, — ադատ չեն այնպիսի սխալներին, վորոնք ջուր են
լցնում Սլուցկիների ու Վոլոսեվիչների ջրաղացին : Այստեղ բա-
ցառություն չի կազմում, ցառիք սրտի, նաև ընկ. Յարոսլավ-
սկին, վորի Համկ(բ)կ սլատմության վերաբերյալ գրքույկները,
չնայած նրանց արժանիքներին, պարունակում են սկզբունքային
ու սլատմական բնութի մի շարք սխալներ :

«Пролетарская Революция»,
1931 г. № 6 (113).

Կոմ. քարևույ ի. Ս տ ա լ ի ն

ՀԱՄԿ(Բ)Կ-Ի ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՄԱՆ
ՇՈՒՐՋԸ

(«Правда», 1937 թ. 6 մայիսի)

«Բողլչևիկ» ժողովարար Գրիգոր համարում ղեկավարած է ընկեր Ստալինի նամակը ՀամԿ(բ)Կ պատմության դասադիրք կադմոդներին :

Ընկեր և Ստալինը միշտ բացառիկ նշանակություն են տվել ՀամԿ(բ)Կ-ի պատմության բողլչևիկյան ուսումնասիրությանը, յերկտասարդ կուսակցական կադրերի դաստիարակմանը մեր կուսակցության հերոսական պայքարի փորձով: Նրանք անշեղորեն մերկացրել են մեր կուսակցության բացահայտ և սքողված թըշնամիներին, փորոնք փորձում եյին խեղաթյուրել նրա անցյալը:

Ընկեր Ստալինի ներկա նամակը—«ՀամԿ(բ)Կ-ի պատմության դասադրքի մասին» հսկայական նշանակություն ունեցող մի փաստաթուղթ է: Այդպեղ մատնանշված է այն արմատական թերությունները վերացման ուղին, փորոնքով դեռ տառապում են կուսակցության պատմության դասադրքերն ու դասավանդումը: Վերացնել այդ թերությունները, զխտական ու սկզբունքային պատշաճ բարձրության հասցնել կուսակցության պատմության ուսումնասիրությունն առանձնապես անհրաժեշտ է այժմ, յերբ բողլչևիկյան տիրապետելու խնդիրներն ամբողջ հասակով ծառացած են յուրաքանչյուր կոմունիստի առջև, մեր հայրենիքի բոլոր աշխատավորների առջև:

Ընկեր Ստալինը գրում է.

«Յես կարծում եմ, վոր ՀամԿ(բ)Կ-ի պատմության մեր դասադրքերն անբավարար են յերեք զլխավոր պատճառներով: Անբավարար են կամ այն պատճառով, վոր նրանք ՀամԿ(բ)Կ պատմությունը չարդրում են չկապակցելով յերկրի պատմության հետ, կամ այն պատճառով, վոր սահմանափակվում են պատմելով, պարզապես նկարագրելով հոսանքների պայքարի դեպքերն ու փաստերը, անհրաժեշտ մարքսիստական բացատրություն չտալով, կամ այն պատճառով, վոր տառապում են կառուցվածքի անճշտությամբ, դեպքերի պերիոդիզացիայի անճշտ-

տությամբ: Այդ թերություններից ազատվելու համար հեղինակները պետք է հաշվի առնեն մի շարք նկատառումներ:

Նախ և առաջ հարկավոր է, վոր դասադրքի յուրաքանչյուր դրինին (կամ հատվածին) նախորդի պատմական համառոտ տեղեկանք յերկրի տնտեսական ու քաղաքական կացության մասին: Առանց դրան ՀամԿ(բ)Կ պատմությունը կլինի վոչ թե պատմություն, այլ թեթև ու անհասկանալի պատմվածք անցյալ դործերի մասին:

Յերկրորդ՝ հարկավոր է վոչ միայն շարադրել այն փաստերը, վորոնք ցուցադրում են հոսանքների ու Ֆրակցիաների առատությունը կուսակցության և բանվոր դասակարգի մեջ ԽՍՀՄ-ում կապիտալիզմի շրջանում, այլև մարքսիստական բացատրություն տալ այդ փաստերին, մատնանշելով, ա) թե՛ նոր, կապիտալիզմի տեսակետից ժամանակակից դասակարգերի և թե՛ հին, մինչկապիտալիստական դասակարգերի դոյությունը մինչհեղափոխական Ռուսաստանում, բ) յերկրի մանր-բուրժուական բնութթը, գ) բանվոր դասակարգի բաղմապիսի կազմը, —վորպես պայմաններ, վորոնք նպաստում էյին բաղմաթիվ հոսանքների ու Ֆրակցիաների դոյությանը կուսակցության և բանվոր դասակարգի մեջ: Առանց դրան Ֆրակցիաների և հոսանքների առատությունն անհասկանալի յե մնում:

Յերկրորդ՝ հարկավոր է հասարակ պատմվածքի տոնով վոչ միայն շարադրել հոսանքների ու Ֆրակցիաների կատաղի պայքարի փաստերը, այլև մարքսիստական բացատրություն տալ այդ փաստերին, մատնանշելով, վոր հակաբուլչևիկյան հոսանքների ու Ֆրակցիաների դեմ բուլչևիկների մղած պայքարն սկզբունքային պայքար եր լենինիզմի համար, վոր կապիտալիզմի պայմաններում և ընդհանրապես անսփառնիստական դասակարգերի դոյության պայմաններում ներկուսակցական հակասությունները և տարաձայնություններն անխուսափելի յեն, վոր մատնանշված պայմաններում պրոլետարական կուսակցությունների զարգացումն ու ամրապնդումը կարող է տեղի ունենալ միայն այդ հակասությունների հաղթահարման կարգով, վոր առանց սկզբունքային պայքար մղելու հակալենինյան հոսանքների ու խմբերի դեմ, առանց դրանք հաղթահարելու, մեր կուսակցությունն անխուսափելիորեն կալլատելու, ինչպես այլասերվեցին II Ինտերնացիոնալի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունները, վորոնք այլ-պիսի պայքար չեն ընդունում: Կարելի յեր այս դեպքում ողտա-

գործել 1882 թվականին Ննդեխի կողմից Բերնշտայնին դրված հայտնի նամակը, վոր բերված է Կոմիտեբնի Գործադիր Կոմիտեի VII ընդլայնած պլենումում իմ տված ղեկուցման մեջ. «Սոցիալ-դեմոկրատական թեքման մասին» Համկ(բ)Կ մեջ և իմ մեկնարանուլթյուններն այդ առթիվ: Առանց այդպիսի բացատրությունների, Փրակցիաների ու հոսանքների պայքարը Համկ(բ)Կ պատմության մեջ կթողնի անհասկանալի խառնակչության տպավորություն, իսկ բոլշևիկները կթողնեն անուղղելի և անհանգիստ խառնակչների ու կոլարարների տպավորություն:

Հարկավոր է, վերջապես, վորևե կարգ ու կանոն մտցնել Համկ(բ)Կ պատմության ղեպքերի պերիոդիզացիայի գործում: Յես կարծում եմ, վոր ստորև բերված կամ դրա նման սխեմա կարող էր հիմք կաղմել:

Ս Խ Ե Մ Ա

I

Պայքար Ռուսաստանում մարքսիստական սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցություն ստեղծելու համար:

(1883 թ. Պեխանովյան «Աշխատանքի ազատագրման խմբակի» կաղմվելուց մինչև «Խիկրա»-յի առաջին համարները ընդ տեսնելը՝ 1900—1901 թ.թ.):

II

Ռուսաստանի Սոցիալ-Դեմոկրատական Բանվորական կուսակցության կազմվելը և կուսակցության ներսում բոլշևիկների ու մենշևիկների փրակցիաների յերևան գալը:

(1901—1904 թ.թ.):

III

Մենշևիկները և բոլշևիկները ռուս-մալդոնական պատերազմի և ռուսական սոաջին հեղափոխության շրջանում:

(1904—1907 թ.թ.):

IV

Մենշևիկները և բոլշևիկները Ստոլիպինյան ռեակցիայի շրջանում և բոլշևիկների ձևավորումը, վորպես ինքնուրույն Սոց-Դեմ. Բանվ. կուսակցություն:

(1908—1912 թ.թ.):

Մ

Բոլշևիկների կուսակցությունը բանվորական շարժման վերելքի տարիներին՝ առաջին իմպերիալիստական պատերազմից առաջ :

(1912—1914 թ.թ.) :

Վ

Բոլշևիկների կուսակցությունն իմպերիալիստական պատերազմի և ռուսական յերկրորդ՝ Փետրվարյան հեղափոխության շրջանում :

(1914 մարտ—1917 թ. թ.) :

ՎԻ

Բոլշևիկների կուսակցությունը Հոկտեմբերյան սոցիալիստական հեղափոխության նախապատրաստման ու իրականացման շրջանում :

(1917 ապրիլ—1918 թ. թ.) :

ՎԻԻ

Բոլշևիկների կուսակցությունը փառափառական պատերազմի շրջանում :

(1918—1920 թ.թ.) :

ՎԻԻԻ

Բոլշևիկների կուսակցությունը ժողովրդական տնտեսության վերականգնման խաղաղ աշխատանքին անցնելու շրջանում :

(1921—1925 թ.թ.) :

ՎԻԻԻԻ

Բոլշևիկների կուսակցությունը յերկրի սոցիալիստական ինքուստրացման համար մղվող պայքարում :

(1926—1929 թ.թ.) :

ՎԻԻԻԻԻ

Բոլշևիկների կուսակցությունը գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման համար մղվող պայքարում :

(1930—1934 թ.թ.) :

ՎԻԻԻԻԻԻ

Բոլշևիկների կուսակցությունը սոցիալիստական հասարակու-

քյան կառուցումն ավարտելու և նոր Սահմանադրություն անց-
կացնելու համար մղվող պայքարում:

(1935—1937 թ.թ.):

Ի. Ս տ ա լ ի մ:

* * *

Ընկեր Ստալինի նամակը կոմունիստներին ամբողջ մասսային
զինում և հատակ և կոնկրետ ցուցումներով: Նա բանալի յե տա-
լին միջոցառար բարեկամելու կուսակցութեան պատմութեան ու-
սումնասիրութեանը, միւրը հակադասական տեղ և դրաւում բոլշևիզ-
մին տիրապետելու ամբողջ սխտեմում: Վերջնելով ամենաար-
մատական, հանդուցային հարցերը, ընկեր Ստալինը ցույց և տա-
լիս, թե ինչպէս պետք և դրաւում լինի մեր կուսակցութեան կու-
տակամ առնանհարուստ փորձի իսկական յուրացումը:

Զի կարելի կուսակցութեան պատմութեանը վերջնել անկախ
յերկրի պատմութեանից: Այս կամ այն չըջանի քաղաքական ու
տնտեսական ընդհանուր կացութեանից կտրվելն անհասկանալի յե
դարձնում բոլշևիզմի պատմութեան դեպքերը ժամանակակից
ունկնդրի կամ ընթերցողի համար: Ուստի ընկեր Ստալինն առա-
ջարկում և դասադրքի յուրաքանչյուր մասին (գլխին կամ հատ-
վածին) կցել պատմական համառոտ տեղեկանք յերկրի տնտեսա-
կան ու քաղաքական վիճակի մասին:

Բոլշևիզմի պատմութեանը շարադրելիս չի կարելի սահմա-
նակալել միմիայն դեպքերի նկարագրութեամբ, անհրաժեշտ և
փաստերի մարքսիստական վերլուծութեանը, բացատրութեանը
տալ: Այդ վերլուծման բացակայութեանը մակերեսային և ան-
համոզիչ և դարձնում ամբողջ շարադրանքը: Վերջին հաշվով այդ
ձեռնտու յե կուսակցութեան թշնամիներին, միւրոնք հնուց ի վեր
դրադարտութեն պատկերացնում են բոլշևիկներին, միւրպէս կովա-
րարներ ու անհաշտ մարդիկ: Թշնամիներին այդ դրադարտութեանը
փուլ և դալիս, հենց միւր դելաւում և դեպքերի մարքսիստական,
իսկական գիտական բացատրութեան գենքին:

Մարքսիստական վերլուծութեանը հասկանալի յե դարձնում
փրակցիաների և հոսանքների առատութեանը կուսակցութեան
և լանմիւր դասակարգի մեջ, ցույց տալով դրանց սնունդ տվող
հողը, — մինչհեղափոխական Ռուսաստանի դասակարգային կազմի
յուրատեսակութեանը, յերկրի մանր-բուրժուական բնույթը,
պրոլետարիատի բազմատեսակ կազմը: Մարքսիստական բացա-

տրութիւնը հասկանալի յե դարձնում, թե ինչու անհրաժեշտ և անխուսափելի յե յեղել բոլշևիկներին անհաշտ պայքարը հանուն լենինիզմի անաղարտութեան, ընդդէմ նրա բոլոր և ամեն տեսակ բացահայտ ու դիմակալութեամբ հակառակորդներին: Մեր կուսակցութեան պայքարը միշտ յեղել ու մնում է սկզբունքային պայքար, պայքար հանուն ամենամեծ նպատակներին, վորոնք յերբեմիցե դրված են յեղել մարդկութեան առջև:

Կուսակցութիւնը կենդանի որդանիղմ է: Նա ապրում ու զարգանում է վորոշ իրադրութեան մեջ: Այդ իրադրութեան հակասութիւնները, քանի դեռ կենդանի յե կապիտալիզմը, քանի դեռ չեն վոջնչացվել անտադոնխտական դասակարգերը, չեն կարող իրենց արտացոլումը չզանել կուսակցութեան կյանքում: Ընդհանրապէսով միջադպիշ բանվորական շարժման վիթխարի փորձը, լենինը և Ստալինը շատ անգամ ամենայն պարզորոշութեամբ ցույց են տվել, վոր պայքարի միջոցով ներկուսակցական հակասութիւնների հաղթահարումը պրոլետարական կուսակցութեան կյանքի որենքն է, յեթե նա չի ուղում ալլասելովել, ինչպէս ալլասելուցին II Ինտերնացիոնալի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւնները: Լենինը և Ստալինն ընդամին հենվում եյին դիտական կոմունիզմի հիմնադիրների արտահայտած մտքերի վրա:

1926 թ. դեկտեմբերին Կոմինտերնի Գործկոմի VII ընդլայնած պլենումում իր տված ղեկուցման մեջ ընկեր Ստալինը հետեյալ քաղվածքը բերեց Ենդելսի 1882 թ. Բերնշտայնի դրած նամակից (այն ժամանակ Բերնշտայնը դեռ հեղափոխական մարքսիստ եր, Ենդելսն աշխույժ նամակագրութիւն ուներ նրա հետ քաղաքական կարեւորագույն հարցերի շուրջը):

«Ինչպէս յերևում է, մեծ յերկրի ամեն մի բանվորական կուսակցութիւն կարող է զարգանալ միայն ներքին պայքարում, լիովին համապատասխան դիալեկտիկական զարգացման որենքներին: Գերմանական կուսակցութիւնը դարձավ այն, ինչ վոր է ալգենաիցիների և լատսլականների պայքարում, վորտեղ հենց ինքը բաղխումը գլխավոր դեր եր խաղում: Միասնութիւնը հնարավոր դարձավ միայն այն ժամանակ, յերբ Լատսլի կողմից դիտավորյալ կերպով վորպես դորձիք անուցված խաժամութիւն մաշվեց, և այստեղ ալլ տեղի ունեցավ մեր կողմից շատ մեծ հապճեպութեամբ: Ֆրանսիայում այն մարդիկ, վորոնք թեպետեղոհաբերեցին բախունխտական թեորիաները, բայց չաբունակում

են պայքարի բաղնիստական մեթոդներով դործել և միևնույն ժամանակ ցանկանում են շարժման դասակարգային բնույթն իրենց սոցիալական նպատակներին զոհարել, նույնպես պետք է առաջ մաշվեն, նախքան նորից հնարավոր կդառնա միասնությունը: Այդպիսի պայմաններում միասնությունը քարոզելու ցանկությունը բացարձակ հիմարություն կլինի: Բարոյախոսական քարոզներով չի կարելի կանխել այն մանկական հիվանդությունները, վորոնցով պետք է հիվանդանալ արդի պայմաններում»¹:

Հենց այդտեղ էլ ընկեր Ստալինը մեջ բերեց Ենգելսի մի այլ նման ցուցումը, վոր վերաբերում է 1885 թվին.

«Հակասությունները յերբեք չի կարելի յերկար ժամանակ կոծկել, նրանք լուծվում են պայքարով»²:

Հանդես գալով յեղբայրական կոմունիստական կուսակցությունների ներկայացուցիչների առջև, ընկեր Ստալինը ավելց ՀամԿ(բ)Կ զարգացման պատմության մեջ դոյություն ունեցած ներկուսակցական պայքարի ամենասուր մոմենտների բացառիկ բովանդակալից համառոտ ուրվագիծը: Նա ասաց.

«Յեթե վերցնենք մեր կուսակցության պատմությունն այն մոմենտից, յերբ նա ծնունդ առավ 1903 թ., վորպես բոլշևիկները մի խումբ, և հետևենք նրա հաջորդ ետապներին կիպ մինչև մեր ժամանակները, ապա կարելի յե առանց չափազանցության ասել, վոր մեր կուսակցության պատմությունն այդ կուսակցության ներսում յեղած հակասությունների պայքարի պատմությունն է, այդ հակասությունները հաղթահարելու և մեր կուսակցությունն այդ հակասությունների հաղթահարման հիման վրա աստիճանաբար ամրապնդելու պատմությունը»³:

Դեն չալտելով ներկուսակցական պայքարի քաղքենիական «բացատրությունը» բոլշևիկների հատուկ «կուլարարությունը», ընկեր Ստալինը խորը մարքսիստական բացատրություն է տալիս այն պատճառներին, վորոնց չնորհիվ պրոլետարական կուսակցության զարգացումն ու ամրացումը կարող է ընթանալ միմիայն ներկուսակցական հակասությունների հաղթահարման ճանապարհով, հակակուսակցական հոսանքների ու խմբակների դեմ կատարվի պայքար մղելու ճանապարհով: Նա ասում է.

1 Ստալին. Ոպդիցիայի մասին, էջ 443, ՄՅ, 1928 թ.:

2 Նույն տեղ:

3 Նույն տեղ, էջ 439:

«Այստեղ բանն այն է, վոր հակասությունները կարելի չէ հաղթահարել միայն այս կամ այն սկզբունքների համար պայքարելով, պայքարի այս կամ այն նպատակների համար պայքարելով, դեպի նպատակը տանող պայքարի այս կամ այն մեթոդների համար պայքարելու միջոցով: Կարելի չէ և պետք է կուսակցութեան ներսում այլ կերպ մտածողների հետ ընթացիկ քաղաքականութեան հարցերի շուրջը, զուտ գործնական բնույթի հարցերի շուրջն ամեն տեսակ համաձայնութեան դալ: Բայց յետևյալ հարցերը կարված են սկզբունքային տարաձայնությունների հետ, ապա վոչ մի համաձայնություն, վոչ մի «միջին» գիծ չի կարող փրկել գործը: Ձկա և չի կարող լինել «միջին» գիծ սկզբունքային բնույթ կրող հարցերում: Կամ այս, կամ այն սկզբունքները պետք է զրկված լինեն կուսակցութեան աշխատանքի հիմքում: «Միջին» գիծն սկզբունքային հարցերում գլուխներն աղքատելու «գիծ» է, տարաձայնություններն սքողելու «գիծ», կուսակցութեան գաղափարական վերաբերման «գիծ», կուսակցութեան իրական մասվան «գիծ»:

Այնուհետև, վերլուծելով կուսակցութեան ներսը յեղած հակասությունների և տարաձայնությունների աղբյուրները, վորոնք են՝ մի կողմից բուրժուազիայի և բուրժուական իդեոլոգիայի ճնշումը պրոլետարիատի և նրա կուսակցութեան վրա՝ դասակարգերի պայքարի պայմաններում և, մյուս կողմից, բանվոր դասակարգի բազմապիստեությունը, նրա ներսում տարբեր խավերի գոյությունը, բնկեր Ստալինը հետևեցնում է.

«Կարելի՞ չէ արդյոք խուսափել այդ հակասություններից և տարաձայնություններից: Վո՛չ, չի կարելի: Կարծել, թե կարելի չէ խուսափել այդ հակասություններից, նշանակում է խաբել իրեն: Ենդելսոն իրավացի չէր, յերբ ասում էր, թե հնարավոր չէ յերկար ժամանակ կոծկել կուսակցութեան ներսի հակասությունները, թե այդ հակասությունները լուծվում են պայքարով»¹:

Հենց այդպես պետք է կառուցել Համկ(բ)կ պատմութեան դասադիրքը, հենց այդպես պետք է ուսումնասիրել կուսակցութեան պատմությունը:

Վերջապես, չի կարելի կամայականորեն չրջանների բաժանել կուսակցութեան պատմությունը: Գոյություն ունեցող դասագրքերն այդ կողմից աչքի չեն ընկնում մեծ տարազարկութեամբ:

¹ Ստալին, Ոսկողեցիայի մասին, էջ 445, 1928 թ.:

Այսպես, Ն. Պոպովի դասադիրքը բաժանվում է 16 գլխի կամ շրջանների, Վ. Կնորինի խմբագրությամբ լույս տեսած դասագիրքը՝ 16 շրջանների, վորոնք բնավ չեն դուզադիպում Ն. Պոպովի դասագրքի շրջաններին: Յե. Յարոսլավսկու դասադիրքը բաղկացած է ավելի քան 20 գլխից: Այնինչ կուսակցության պատմության խակական դիտական պերիոդիզացիան հսկայական նշանակութիւն ունի: Առանց դրան չի կարելի վո՛չ սխտեմի վերածել նյութը, վո՛չ էլ ճիշտ բացատրել դեպքերը: Ընկեր Ստալինի ցուցումները կարգ են մտցնում պերիոդիզացիայի դործում: Նրա ուրվագծած սխեման տալիս է բոլշևիզմի պատմության հստակ բաժանումներ առանձին ետապների, վորոնցից յուրաքանչյուրը ներկայացնում է վորոշ աստիճան մեր կուսակցության ընդհանուր զարգացման մեջ:

Վերջինը, որինակ, առաջին չորս բաժինը: Նրանք պարզ ու վորոշակի առանձին ետապների յեն բաժանում մեր կուսակցության անցած ճանապարհի մի հսկայական հատվածը: Այդ ետապներից յուրաքանչյուրի անունը ընորոշում է նրա բուն եյութիւնը: Հենց անունները սպառիչ պարզորոշութիւն են մտցնում այն հարցերի մեջ, վորոնց շուրջը բաղկանաչափ խռոնաշիթութիւն է կուտակվել: Բոլշևիկները մի շարք տարիների ընթացքում անհաշտ պայքար են մղել մենշևիկների դեմ, ձևակա-նորեն մնալով մի կուսակցության շրջանակներում, բացի III համագումարին հաջորդած վորոշ ժամանակաշրջանից: Պրագայի 1912 թ. կոնֆերենցիան, խղելով կազմակերպական առեն տեսակ կապերը մենշևիկների հետ, բոլշևիկյան կուսակցության ինքնուրույն գոյության սկիզբը դրեց:

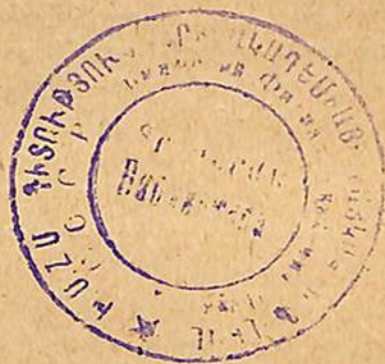
Բնական է, վոր Պրագայի կոնֆերենցիան բոլորում է բոլշևիզմի պատմության մի շրջանը և սկսում է մյուսը: Հաջորդ (V) շրջանը—բոլշևիկների կուսակցութիւնը բանվորական շարժման վերելքի տարիներին՝ առաջին խմբերիալիստական պատե-րազմից առաջ—ընդգրկում է Պրագայի կոնֆերենցիային հաջորդող նախապատերազմյան տարիները:

Նույնալիսի պարզորոշութիւն ու հստակութիւն մտցրեց ընկեր Ստալինի սխեման կուսակցության պատմության հաջորդ տարիների, վորոնց թվում նաեւ սոցիալիստական Մեծ հեղափո-խությանը հաջորդող տարիների՝ պերիոդիզացիայի մեջ: Կուսակցության առջև ծառացած համաշխարհային—պատմական հիմ-նական խնդիրները և նրանց հաջող կատարումը—ահա թե ինչն

և դրանք ՀամԿ(բ)Կ պատմութեան հետհոկտեմբերյան շրջանի բաժանման հիմքում: Այդ ժամանակաշրջանն ուսումնասիրելիս ել անհրաժեշտ է ամենալրիվ կերպով ցույց տալ այն համառ ու վճռական պայքարի պատկերը, վոր կուսակցութեանը մղել է տրոցկիստների դեմ, աջ ուղորտունիստների ու այն հակակուսակցական խմբավորումների դեմ, վորոնք բռնկելով դեմ մղած իրենց պայքարի ընթացքում դարձան սոցիալիզմի վոխերիմ թըշնամիները, մեր հայրենիքի դավաճանները, լրտեսներն ու դիվերսանտներ:

Ընկեր Ստալինի կողմից ՀամԿ(բ)Կ պատմութեան դասադիրքը կազմողներին ուղղված նամակը հսկայական դեր է խաղալու կուսակցութեան պատմութեան դասավանդումը և ամբողջ բռնկելիյան պրոպագանդան ճիշտ հիմքի վրա դնելու գործում: Այդ նամակն առձեռն փաստաթուղթ է բոլոր դասատուների, պրոպագանդիստների և բռնկելով պատմութեանն ուսումնասիրող բոլոր ընկերների համար:

«Прасда» 6 մայիսի 1937 թ.:

Թարգմ. Ս. Բարսյան
Խմբ. Գ. Շաղապյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Սրբազրիչ Վ. Զիդեյան
Կոնտրոլ սրբազրիչ Լ. Աբովյան

Գլավլիտի լիազոր Գ—9710
Հրատ. № 472, պատվեր № 133
Տիրաժ 15000, ինդեքս ПСН
РК

Հանձնված է արտադրութեան 14/VII 1937 թ.
Ստորագրված է տպագրելու 21/VIII 1937 թ.
Գինը 30 Կ.

Հայկուհրատի տպարան, Յերևան
Արավերդյան 71

Пров. 1940.

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0021338

440

-034ны-

97162 304.

ЦЕНА

A 11
6809

И. СТАЛИН

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ
ИСТОРИИ БОЛЬШЕВИЗМА

К ИЗУЧЕНИЮ ИСТОРИИ ВКП(б)

Армбуртиздест, Ереван, 1937 г.